

LIMITATION OF CRIMINAL LIABILITY

Ilinoiu DIMITRIE¹**Abstract**

The institution of prescription of criminal liability is a subject of utmost interest at this legislative moment both as a result of Decisions no. 297/26.04.2018 and 358/26.05.2022 delivered by the CCR, Emergency Ordinance no. 71/30.05.2022 issued by the Romanian Government and Decision no. 67/2022 of the Î.C.C.J. and as a result of Decision C-107/23 of 24 July 2023 of the Court of Justice of the European Union - Grand Chamber.

Keywords: *prescription of criminal liability; decisions; European Union*

În doctrina penală², se evocă că, prescripției penale este în strânsă legătură cu rațiunea represivității penale motiv pentru care, după scurgerea unei perioade de timp îndelungată de la comiterea faptei cu caracter penal, condamnarea și executarea pedepsei devine insuficientă în raport cu obiectivul urmărit de aplicarea sancțiunilor de drept penal, preveniunea generală nu mai este realizată, fiindcă rezonanța socială a faptei s-a redus în mod considerabil, iar persoana vinovată asupra căruia a planat în acest timp amenințarea aplicării pedepsei, și-a putut remedia comportamentul³.

Într-o altă viziune, se consideră că ”trecerea unei perioade considerabilă de timp de la săvârșirea faptei, reprezintă o incertitudine crudă asupra persoanei infractorului, astfel încât chinul în care acesta trăiește în tot acest interval de timp, practic răzbună fapta săvârșită, prescripția răspunderii penale fiind astfel legitimată”⁴.

Din această perspectivă, se poate observa că, prin reglementarea instituției prescripției răspunderii penale se realizează practic o dublă încălcare a legii, fără existența vreunei consecințe, respectiv aplicarea unei sancțiuni. În primul rând, prin faptul că infractorul a încălcat dispozițiile legale prin săvârșirea faptei penale însăși pentru care se fac cercetări, iar în al doilea rând acesta a încălcat dispozițiile legale prin sustragerea de la răspundere penală.

Față de cele arătate mai sus, se consideră că „prescripția răspunderii penale nu este altceva decât un premiu pentru o persoană care a săvârșit o infracțiune și care a demonstrat abilități concrete de a se sustrage de la urmărirea penală, de la judecată și de la tragerea la răspundere penală, prin trecerea unui anumit interval de timp”⁵. Altfel spus, prin prescripția răspunderii penale se stinge dreptul statului de a trage la răspundere penală o persoană care a săvârșit o infracțiune, din cauza trecerii unui interval mare de timp, prin raportare la tipul infracțiunii săvârșite și, corelativ, se stinge obligația infractorului de a i se mai aplica o pedeapsă/măsură educativă⁶ sau de a mai suporta consecințele infracțiunii.

¹ Masterand la Programul *Dreptul penal al afacerilor*, Facultatea de Științe Juridice, Universitatea Hyperion, România

² George Antoniu, *Tratat de drept penal*, vol. I, Ed. Universul Juridic, 2015, pp. 326-327; Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/> Revista Universul Juridic Revistă lunară de doctrină și jurisprudență |

³ Vintilă Dongoroz, *Tratat de drept penal*, București, 1939, p. 715.

⁴ Ion Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, Vol. III, București, 1912, Curierul Judiciar, societate anonimă pe acțiuni, pag. 739 apud Bousquet, *Dictionnaire des prescriptions*, Paris 1838, vo. Crimes, pag. 181;

⁵ Ion Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, Vol. III, București, 1912, Curierul Judiciar, societate anonimă pe acțiuni, pag. 741.

⁶ Măsurile de siguranță se pot dispune chiar dacă a intervenit prescripția răspunderii penale și a fost încetat procesul penal cu privire la o persoană.

„Potrivit *naturii juridice*, prin raportare la noțiunea de drept penal material, prescripția răspunderii penale este considerată ca fiind o cauză de înlăturare a răspunderii penale, iar prin raportare la noțiunea de drept penal procesual, reprezintă o cauză de care duce la o nepunere în mișcare sau de neexercitare a acțiunii penale”¹. Își are sediul în cadrul art. 153-156 Cod penal. Astfel, potrivit art. 153 Cod penal: „1) *Prescripția înlătură răspunderea penală*. 2) *Prescripția nu înlătură răspunderea penală în cazul: a) infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, indiferent de data la care au fost comise; b) infracțiunilor prevăzute la art. 188 și 189 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei*. 3) *Prescripția nu înlătură răspunderea penală nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. (2) lit. b) pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripție, generală sau specială, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții*.”²

Din analiza alin. 1 din Cod penal se poate deduce că, prescripția înlătură doar răspunderea penală, aceasta fiind o cauză care face imposibilă aplicarea sancțiunilor pentru fapta penală comisă, însă nu înlătură caracterul penal al faptei respective, existența infracțiunii în sine neputând fi prescrisă. Dacă primul alineat prevede regula acestei instituții, alin. 2 al aceluiași articol menționează excepțiile de la această regulă, indicând tipul infracțiunilor care sunt imprescriptibile. De altfel, potrivit art. 153 alin. 2 lit. a Cod penal sunt imprescriptibile *infracțiunile contra umanității, de război, de genocid*, fiind precizat în mod expres faptul că excepția imprescriptibilității răspunderii penale în ce privește aceste infracțiuni nu este condiționată de trecerea unui interval de timp de la data comiterii faptelor. În ce privește excepția prevăzută la lit. b din aceeași dispoziție legală, se poate observa că teza întâi menționează în *mod expres* infracțiunile de omor și omor calificat, în această categorie intrând și infracțiunile de „ultraaj sau ultraaj judiciar săvârșite prin omor sau alte acte de terorism”³ prevăzute în art. 32 alin. 1 lit. a din Legea 535/2004.

Teza a doua menționează *doar generic* restul infracțiunilor care au fost săvârșite cu intenție și care au avut ca urmare moartea victimei. În acest din urmă caz se impune a se evidenția condiția existenței intenției în săvârșirea infracțiunii pentru ca aceasta să devină imprescriptibilă în materie de prescripție a răspunderii penale. De exemplu, în situația ipotetică a unei infracțiuni de ucidere din culpă nu ar putea opera excepția prevăzută la art. 153 alin. 2 lit. b Cod penal, aceasta fiind supusă dispozițiilor generale privind prescripția răspunderii penale. Însă, în ce privește infracțiunile de viol, lipsire de libertate în mod ilegal, loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, tâlhăria, tortura, agresiunea sexuală, dacă au avut drept urmare moartea victimei prin existența intenției depășite, devin aplicabile dispozițiile privind imprescriptibilitatea răspunderii penale.

După cum se știe, de la momentul de aplicare a Codului penal actual, au existat probleme la punerea în practică a dispozițiilor referitoare la materia prescripției răspunderii penale prin raportare la întreruperea acestui termen, având în vedere modul generalist la care legiuitorul a apelat pentru a prezenta categoria de acte care duce la o astfel de finalitate. Se poate observa că legiuitorul a folosit sintagma de „*îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză, spre deosebire de Codul penal anterior care prevedea sintagma îndeplinirea oricărui act care, potrivit legii, trebuie comunicat învinutului sau inculpatului în desfășurarea procesului penal*”⁴. Prin urmare, noua reglementare nu mai limitează actele de procedură care au ca efect întreruperea cursului prescripției doar la cele care trebuie comunicare suspectului sau

¹ Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/> [Revista Universul Juridic](https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/) *Revistă lunară de doctrină și jurisprudență*

² *Legea nr. 286/2009 privind Codul penal*, publicată în M.Of. al României, Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările și completările ulterioare - [https://dorin.ciuncan.com/?s=art.+153+cod+penal](https://dorin.ciuncan.com/?s=art.+153+cod+penal;);

³ Vasile Teodorescu, *Explicațiile noului Cod penal, Vol. II*, București 2015, Editura Universul Juridic pag. 453, coordonatori George Antoniu, Tudorel Toader;

⁴ Decizia nr. 43/29.05.2023 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, Publicată în M.Of. al României, Partea I din 29.05.2023 - <https://www.iccj.ro/2023/07/17/decizia-nr-43-din-29-mai-2023/>;

inculpatului, ci a lăsat în mod general, toate actele de procedură chiar dacă acestea nu vizează persoana suspectului sau inculpatului.

Urmare a legiferării deficitare în acest sens, a fost ridicată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. 1 Cod penal, astfel că prin Decizia nr. 297/26.04.2018 pronunțată de Curtea Constituțională a României a admis excepția, considerând că „respectivele dispoziții legale sunt lipsite de previzibilitate fiind contrare principiului legalității incriminării, întrucât sintagma „oricărui act de procedură” din cuprinsul acestora are în vedere și acte ce nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului, nepermițându-i acestuia să cunoască aspectul întreruperii cursului prescripției și al începerii unui nou termen de prescripție a răspunderii sale penale.”¹

Ulterior, neexistând modificări legislative în ce privește acest aspect, chiar și după declararea ca neconstituțională a dispozițiilor art. 155 alin. 1 Cod penal, problemele în practică au continuat, generând astfel o practică neunitară. Astfel, Curtea Constituțională, printr-o nouă hotărâre, respectiv prin Decizia nr. 358 din 26 mai 2022, a admis o nouă excepție de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. (1) din Codul penal, în ce privește întregul ansamblu. Pentru a decide astfel, a concluzionat că „Prin Decizia nr. 297 din 26 aprilie 2018 a fost sancționată soluția legislativă pe care textul de lege o conținea, astfel că, aceasta nu va putea fi încadrată în categoria deciziilor interpretative/cu rezervă de interpretare.”, ci, prin efectele pe care le generează, preua natura juridică a unei decizii de natură simplă/extrem, deoarece, fiind constatată neconstituționalitatea faptului că întreruperea cursului termenului se îndeplinește prin îndeplinirea *oricărui act de procedură în cauză*, Curtea a sancționat singura soluție pe care dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal o reglementau.”²

Curtea Constituțională a fost sesizată de către Curtea de Apel Oradea – Secția penală și pentru cauze cu minori cu o excepție de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. 1 Cod penal, excepție ce a fost invocată de petenții - părți într-un dosar penal, susținând că noțiunea de „*orice act de procedură*” încalcă dispozițiile prevăzute de Constituția României, fiind lipsită de claritate, precizie și previzibilitate. În motivare s-a arătat că această sintagmă este contrară principiului aflării adevărului, întrucât creează mediul propice pentru o conduită abuzivă din partea organelor judiciare, considerând că interesul acestora este de a emite acte de procedură într-o manieră abuzivă și superficială, acte care nu au o justificare, tocmai pentru a întrerupe cursul termenului de prescripție. Astfel, petenții au apreciat că, deși textul de lege nu prevede în mod expres actele de procedură care au ca finalitate întreruperea cursului prescripției, se impune a se avea în vedere doctrina potrivit căreia ar trebui reținute doar actele care sunt aduse la cunoștința suspectului sau inculpatului, și nu toate actele în general.

Față de aceste aspecte, Curtea Constituțională a analizat toate motivele invocate și toate punctele de vedere aduse în atenție, reținând astfel că „orice activitate ce are ca efect readucerea în atenția societății a faptului săvârșirii infracțiunii întrerupe cursul prescripției și amână producerea efectelor sale.”³ În continuare, Curtea Constituțională consideră că nu toate actele procesuale sau procedurale efectuate au caracterul de a readuce în atenția societății fapta reprobabilă dedusă judecății, ci doar cele care oferă posibilitatea de încunoștințare a persoanei în cauză cu privire la începerea unui nou termen de prescripție. În caz contrar, s-ar crea o stare de incertitudine pentru suspect sau inculpat, fiind în imposibilitatea unei aprecieri rezonabile cu privire la intervalul de timp în care poate fi trasă la răspundere penală pentru

¹ Decizia nr. 297/26.04.2018 pronunțată de Curtea Constituțională a României, publicată în M.Of. al României, Partea I, nr. 518 din 25.06.2018 - <https://dorin.ciuncan.com> și https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf;

² Decizia nr. 358/26.05.2022 pronunțată de Curtea Constituțională a României, publicată în M.Of. al României, Partea I, nr. 565 din 9 iunie 2022 - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2022/06/Decizie_358_2022.pdf;

³ Decizia nr. 297/26.04.2018 pronunțată de Curtea Constituțională a României, op. cit. - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf;

fapta comisă. Or, actele care nu sunt comunicate suspectului sau inculpatului nu oferă o astfel de previzibilitate, făcând dispozițiile penale tranșate neconstituționale. *Per a contrario*, într-o opinie separată¹ cu care suntem de acord, s-a susținut că excepția invocată ar fi trebuit respinsă motivat de faptul că prescripția răspunderii penale produce efecte *in rem* și nu *in personam*, astfel termenul începe să curgă de la data săvârșirii faptei și nu de la data cunoașterii autorului infracțiunii. Astfel că în situația în care nu se cunoaște persoana care a săvârșit infracțiunea, actele procesuale și procedurale efectuate în cursul urmăririi penale nu pot fi comunicate unei persoane anume pentru a se reține drept acte care întrerup cursul prescripției răspunderii penale. Din acest punct de vedere, se consideră că este eronată ideea că sunt întreruptive doar actele care ar trebui comunicate suspectului sau inculpatului.

Curtea Constituțională a fost sesizată de mai multe instanțe din țară cu privire la o nouă excepție de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. 1 Cod penal motivat de faptul că după 45 zile de la publicarea Deciziei CCR nr. 297 din 26 aprilie 2018 prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate a aceluiași text de lege instanțele judecătorești trebuiau să constate că dispozițiile art. 155 alin. 1 Cod penal și-au încetat efectele juridice.

Astfel, în practică s-a constatat că dispozițiile deciziei CCR nu au fost puse în concordanță cu Legea fundamentală în termenul constituțional în ce privește intervenirea în cadrul legislativ pentru modificarea dispozițiilor ce au fost declarate neconstituționale, iar legiuitorul prin pasivitatea sa nu și-a îndeplinit obligația de a adopta o lege care să respecte principiul legalității. Urmare a acestui neajuns, s-a generat o practică în cadrul instanțelor judecătorești, considerându-se astfel necesar a se aduce lămuriri suplimentare de către Curtea Constituțională a României.

Curtea a admite excepția de neconstituționalitate invocată, apreciind că implicațiile pasivității legiuitorului conduc la o practică a instanțelor judecătorești în sensul de a suplini competențele legiuitorului prin adoptarea unor soluții și aplicarea acestora prin analogie. Urmare a acestui comportament s-a ajuns la soluții diferite pentru probleme similare ceea ce a generat o nouă situație lipsită de previzibilitate și claritate.

Totodată, Curtea a constatat că prin nesocotirea legiuitorului a obligației sale constituționale, ignorând efectele obligatorii ale Deciziei CCR nr. 297 din 26 aprilie 2018, se crează un „viciu de neconstituționalitate mai grav generat de aplicarea neunitară a textului de lege care nu reglementează existența niciunui caz întreruptiv al termenului”², considerând astfel că pentru restabilirea acestei stări este necesară intervenția legiuitorului în sensul analizat în cuprinsul Deciziei.

Având în vedere Deciziile CCR anterior menționate și raportat la urgența reclamantă de necesitatea reglementării unor condiții clare în care intervine întreruperea prescripției răspunderii penale, dar și pentru a se asigura buna desfășurare a proceselor penale și legala și prompta sancționare a persoanelor care au comis infracțiuni, statul s-a văzut nevoit să intervină prin publicarea, în mod excepțional, a unei ordonanțe de urgență, având ca scop modificarea dispozițiilor art. 155 alin. 1 Cod penal.

Astfel, alineatul (1) al art. 155 s-a schimbat având următorul conșinut: „ 1) *Cursul termenului prescripției răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură în cauză care, potrivit legii, trebuie comunicat suspectului sau inculpatului*”³.

Prin modificarea alin. 1 al art. 155 Cod penal, s-a revenit practic la reglementarea prevăzută în vechiul Cod penal considerându-se astfel că aceasta este cea mai pertinentă și

¹ *Ibidem* - Judecător Livia Doina Stanciu - Opinie Separată - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf.

² Decizia nr. 358/26.05.2022 pronunțată de Curtea Constituțională a României, op. cit. - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2022/06/Decizie_358_2022.pdf.

³ Ordonanță de Urgență nr. 71/30.05.2022 emisă de Guvernul României, prin care se modifică art. 155 alin. (1) din Legea nr. 286/2009, Publicată în M.Of. al României nr. 531/30.05.2022 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/255795>.

care oferă toate elementele legislative necesare aplicării în mod previzibil a dispozițiilor legale în materie.

Consecința directă a acestor modificări legislative cu privire la instituția prescripției răspunderii penale a fost aplicarea principiului privind legea penală mai favorabilă. Astfel, potrivit art. 5 alin. 1 Cod penal: „În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă.”¹

Prin urmare, pentru a se ajunge la aplicabilitatea dispozițiilor art. 5 Cod penal, a fost necesar ca Înalta Curte de Casație și Justiție să pronunțe o Decizie prin care să dezlege unele chestiuni de drept cu care a fost sesizată de către Curtea de Apel București. În acest sens, ÎCCJ a fost chemată să aducă lămuriri în ce privește problema „dacă normele care reglementează efectul întreruptiv de prescripție al actelor de procedură sunt norme de drept substanțial susceptibile de a fi aplicate ca lege penală mai favorabilă sau norme de drept procesual supuse principiului „tempus regit actum”, respectiv dacă art. 155 alin. (1) din Codul penal, în forma în vigoare în perioada 26.06.2018-30.05.2022, este susceptibil de a fi aplicat ca lege penală mai favorabilă.”²

Cu privire la aceste două aspecte supuse analizei, au existat mai multe opinii. Astfel, într-o primă opinie, expusă în mod majoritar, „s-a considerat că normele care reglementează efectul întreruptiv de prescripție al actelor de procedură sunt norme de drept substanțial susceptibile de a fi aplicate ca lege penală mai favorabilă, consecința fiind că dispozițiile art. 155 alin. (1) din Codul penal, în forma în vigoare în perioada 26.06.2018-30.05.2022, sunt susceptibile de a fi aplicate ca lege mai favorabilă.”³

Într-o altă părere, s-a afirmat că „normele care reglementează efectul întreruptiv de prescripție al actelor de procedură sunt norme de drept procesual, supuse principiului tempus regit actum, considerându-se că art. 155 alin. (1) din Codul penal în forma în vigoare în perioada 26.06.2013-30.05.2022 nu este susceptibil de a fi aplicat ca lege penală mai favorabilă.”⁴

Într-o opinie de mijloc s-a apreciat că „prescripția răspunderii penale este o instituție de drept penal substanțial, însă nu există o lege penală mai favorabilă aplicabilă acestei instituții în perioada 25.06.2018-30.05.2022.”⁵

ÎCCJ a analizat temeinic elementele supuse atenției, astfel încât, printr-o motivare amplă, a ajuns la concluzia că „normele referitoare la întreruperea cursului prescripției sunt norme de drept penal material (substanțial) supuse din perspectiva aplicării lor în timp principiului activității legii penale prevăzut de art. 3 din Codul penal, cu excepția dispozițiilor mai favorabile, potrivit principiului mitior lex prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituție și art. 5 din Codul penal.”⁶

Pentru a concluziona astfel, ÎCCJ a ținut seama și opinia exprimată de CCR care a dezbătut această chestiune, elaborând o serie de criterii care duc la posibilitatea de a determina caracterul unei norme în sensul de a decide dacă aceasta aparține dreptului material sau procesual. Astfel, CCR a reținut că „așezarea normei în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru delimitarea normelor de drept penal de cele de procedură penală, fiind necesară analizarea și a altor criterii, respectiv obiectul de reglementare, scopul și rezultatul cu privire la răspunderea penală la care conduce norma în

¹ *Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, op. cit.*;

² Decizia nr. 67/2022, Înalta Curte De Casație Și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, Publicată în M.Of. al României, Partea I nr. 1141 din 28 noiembrie 2022 - și <https://www.iccj.ro/2022/11/29/decizia-nr-67-din-25-octombrie-2022/> și <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decizia-nr-67-din-25-octombrie-2022-referitoare-la-interpretarea-art-426-lit-b-din-codul-de-procedur-penal-art-155-alin-1-din-codul-penal-261709.html>;

³ *Ibidem*;

⁴ *Ibidem*;

⁵ *Ibidem*;

⁶ *Ibidem*;

discuție. Mai mult, dincolo de simpla calificare a unei norme ca aparținând dreptului material sau celui procesual, instanța de contencios constituțional a reținut că în măsura în care aplicarea concretă a unei norme la o speță dedusă judecății, indiferent de ramura de drept căreia îi aparține, aduce o schimbare cu privire la condițiile de incriminare, de tragere la răspundere penală și de aplicare a pedepselor, aceasta va cădea sub incidența legii penale mai favorabile.”¹

Mai mult, ÎCCJ a apreciat că, raportat la contextul examinării și aplicării instituției prescripției răspunderii penale, nu pot fi îmbinate prevederi legale existente în două dispoziții legale distincte, întrucât ar conduce cu crearea unei *lex tertia*, sens în care a reținut că „existența caracterului întreruptiv al cursului prescripției în cazul îndeplinirii unui act de procedură în cauză poate fi examinată prin raportare la o singură normă legală, apreciată ca fiind mai favorabilă persoanei acuzate, iar nu prin combinarea unor dispoziții legale succesive.”²

Totodată, s-a concluzionat că modalitatea legală prin care se poate reveni asupra cauzelor cu privire la care ar opera legea penală mai favorabilă bazată pe efectele deciziilor CCR nr. 297/26.04.2018 și nr. 358/26.05.2022 o reprezintă contestația în anulare, prev. la art. 426 lit. b din Codul de procedură penală, care prevede că „*Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare în următoarele cazuri: b) când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal;*”³.

Cu privire la acest aspect însă s-a reținut că „instanța care soluționează contestația în anulare nu poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal”⁴. Prin urmare, a limitat cazurile cu privire la care se poate admite în principiu această cale extraordinară de atac doar la cele în care instanța de apel nu a dezbătut și nu a analizat incidența acestei cauze de încetare a procesului penal în cursul procesului anterior. Deciziile CCR nr. 297/26.04.2018 și nr. 358/26.05.2022 au dus la un val de soluții de încetare a procesului penal, fiind închise astfel mii de dosare. Printre cei care au beneficiat de pe urma acestor reglementări s-au numărat politicieni, oameni de afaceri, dar și persoane condamnate pentru fapte de violență, tâlhărie sau proxenitism, toți fiind exonerati de o executarea unei eventuale pedepse.

Curtea de Apel Brașov a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene după ce mai multe persoane condamnate la închisoare pentru evaziune fiscală și fraude cu fonduri ale Uniunii Europene au contestat deciziile, invocând prescripția răspunderii penale⁵.

CJUE a fost sesizată cu trei întrebări preliminare, motivele acestora fiind îndoielile instanței de trimitere cu privire la interpretarea dispozițiilor dreptului UE, prin care se prevede obligația statelor membre de a combate atingerile prilejuite cadrului financiar al UE, precum și a garanțiilor care rezultă din interpretarea principiului legalității infracțiunilor și pedepselor.

Astfel, CJUE a decis ca primele două întrebări să fie examinate împreună întrucât vizează talmăcirea art. 2, a art. 4 alin. 3 și a art. 19 alin. 1 al doilea paragraf. TUE, a art. 325 alin. (1)

¹ Decizia nr. 1.470/2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală, Curtea Constituțională a României, Publicată în M.Of. al României nr. 853 din 2 decembrie 2011 și Decizia nr. 1483/2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 320¹ alin. 1 din Codul de procedură penală, Curtea Constituțională a României, Publicată în M.Of. al României nr. 853 din 2 decembrie 2011 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/133358>;

² Decizia nr. 67/2022, Înalta Curte De Casație Și Justiție *op.cit.* - <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decizia-nr-67-din-25-octombrie-2022-referitoare-la-interpretarea-art-426-lit-b-din-codul-de-procedur-penal-art-155-alin-1-din-codul-penal-261709.html>;

³ *Legea nr. 135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală*, Publicat în M.Of. al României nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

⁴ Decizia nr. 10/29.03.2017 pronunțată de Înalta Curte De Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, Publicat în M.Of. al României, Partea I, nr. 392/25.05.2017;

⁵ Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/>, p.2, *Revista Universul Juridic* Revistă lunară de doctrină și jurisprudență |

TFUE, a art. 49 alin. 1 teza finală, a art. 2 alin. 1 din Convenția PIF, precum și a Directivei 2006/112.

A analizat Marea Cameră Rezultă primele două întrebări rezumând că cerința vizează stabilirea „dacă aceste dispoziții trebuie interpretate în sensul că instanțele unui stat membru sunt obligate să lase neaplicate, pe de o parte, decizii ale Curții Constituționale a acestui stat membru prin care este invalidată dispoziția legislativă națională care reglementează cauzele de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală din cauza unei încălcări a principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, precum și, pe de altă parte, o decizie a instanței supreme a statului membru menționat, din care reiese că normele care reglementează aceste cauze de întrerupere, astfel cum decurg din această jurisprudență constituțională, pot fi aplicate retroactiv ca lege penală mai favorabilă (*lex mitior*) pentru a repune în discuție hotărâri definitive de condamnare, în condițiile în care aceste decizii au drept consecință încetarea, ca urmare a prescripției răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene.”¹

În cuprinsul motivării CJUE a statuat că „se poate deduce că situația juridică ce rezultă din aplicarea Deciziilor nr. 297/2018 și nr. 358/2022 ale Curții Constituționale, precum și din Decizia nr. 67/2022 a Înaltei Curți de Casație și Justiție generează un risc sistemic de impunitate pentru infracțiunile de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, în special în cauzele a căror complexitate impune efectuarea unor cercetări penale mai îndelungate de către autorități, astfel încât instanțele naționale sunt obligate, în conformitate cu acest articol 325 alineatul (1) și cu acest articol 2 alineatul (1), să lase neaplicate aceste decizii din care rezultă că, în perioada cuprinsă între 25 iunie 2018 și 30 mai 2022 dreptul român nu prevedea nicio cauză de întrerupere a termenului de prescripție a răspunderii penale, în măsura în care aceste decizii au efectul de a conduce la prescrierea răspunderii penale într-un număr mare de cazuri de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii.”²

Totuși, a mai fost util a se verifica dacă obligația de a lăsa fără aplicabilitate asemenea decizii nesocotește protecția drepturilor fundamentale, respectiv „să se considere că instanțele naționale nu pot, în cadrul procedurilor jurisdicționale prin care se urmărește sancționarea pe plan penal a infracțiunilor de fraudă gravă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, să aplice standardul național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*)³, pentru a repune în discuție întreruperea termenului de prescripție a răspunderii penale prin acte de procedură intervenite înainte de 25 iunie 2018, data publicării Deciziei nr. 297/2018 a Curții Constituționale”⁴, printr-o eventuală contestație în anulare.

Rezumându-se privire la acest aspect, CJUE a statuat „că instanțele unui stat membru nu sunt obligate să lase neaplicate deciziile curții constituționale a acestui stat membru prin care este invalidată dispoziția legislativă națională care reglementează cauzele de întrerupere a termenului de prescripție în materie penală din cauza încălcării principiului legalității infracțiunilor și pedepselor, astfel cum este protejat în dreptul național, sub aspectul cerințelor acestuia referitoare la previzibilitatea și la precizia legii penale, chiar dacă aceste decizii au drept consecință încetarea, ca urmare a prescripției răspunderii penale, a unui număr considerabil de procese penale, inclusiv procese referitoare la infracțiuni de fraudă gravă care

¹Decizia C-107/23 din 24 iulie 2023 a Curții de Justiție a Uniunii Europene - Marea Cameră - <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=275761&pageIndex=0&doclang=ro&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3492714>;

² *Ibidem*;

³ Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/>, p.2, *Revista Universul Juridic* Revistă lunară de doctrină și jurisprudență |

⁴<https://www.clujust.ro/explicatiile-mj-cu-privire-la-hotararea-cjue-privind-prescriptia-raspunderii-penale/>;

aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii. În schimb, dispozițiile menționate ale dreptului Uniunii trebuie interpretate în sensul că instanțele acestui stat membru sunt obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (*lex mitior*) care permite repunerea în discuție, inclusiv în cadrul unor căi de atac îndreptate împotriva unor hotărâri definitive, a întreruperii termenului de prescripție a răspunderii penale în astfel de procese prin acte de procedură intervenite înainte de o asemenea invalidare.”¹

CJUE a fost solicitată să răspundă la cea de-a treia întrebare preliminară, ce vizează principiul supremației dreptului Uniunii, răspunsul CJUE în această direcție fiind prin a aduce lămuriri cu privire la faptul că acest principiu „trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări sau unei practici naționale potrivit căreia instanțele naționale de drept comun ale unui stat membru sunt ținute de deciziile curții constituționale, precum și de cele ale instanței supreme ale acestui stat membru și nu pot, din acest motiv și cu riscul angajării răspunderii disciplinare a judecătorilor în cauză, să lase neaplicată din oficiu jurisprudența rezultată din deciziile menționate, chiar dacă ele consideră, în lumina unei hotărâri a Curții, că această jurisprudență este contrară unor dispoziții ale dreptului Uniunii care au efect direct.”² Prin urmare, în mod corect a fost emisă OUG nr. 71 din 30 mai 2022, astfel încât a fost modificată noțiunea de întrerupere a termenului de prescripție în materie de răspundere penală și s-a putut da curs considerentelor deciziilor CCR.

Deși se considera că, în sfârșit, a fost rezolvată polemica legată de modalitatea de întrerupere a termenului, prin prisma reglementării cadrului legal în urma admiterii excepțiilor de neconstituționalitate a art. 155 Cod penal, în mod cert, problema încă nu este rezolvată având în vedere hotărârea CJUE de dată curentă care scoate la suprafață o altă problemă.

Prin raportare la modificările trasate cu privire la acest aspect precum și prin raportare la motivarea CJUE cu privire la situația tranșată în cuprinsul hotărârii, consider că problematica analizată în acest cadru are drept răspuns modul în care instanțele naționale vor înțelege să aplice dispozițiile legale, prin raportare atât la cadrul legislativ național cât și la cadrul legislativ european pentru a nu exista o practică neunitară și mai ales pentru a nu a veni în contradicție cu reglementările Uniunii Europene.

Față de cele arătate mai sus, art. 325 alin. (2) TFUE [ex-articolul 280 alin. (2) TCE] – statele membre trebuie să adopte, pentru a combate această fraudă, aceleași măsuri pe care le adoptă și pentru a combate fraudă care aduce atingere propriilor lor interese financiare [art. 325 alin. (4) TFUE]³. Aceasta înseamnă că orice competență care *nu* este atribuită Uniunii Europene prin tratate *aparține* statelor membre⁴.

Indiferent de modalitatea de reglementare în general a noțiunii și instituției de prescripție a răspunderii penale, în decursul timpului aceasta nu a fost îmbrățișată de toată lumea, astfel încât unii autori și-au exprimat părerea în sensul că are un rezultat deplorabil, întrucât duce la o inegalitate între infractori și mai mult decât atât, face pe infractori să sperie că vor scăpa de pedeapsă⁵, aspect cu care sunt perfect de acord, având în vedere că poate reprezenta o încurajare la săvârșirea de infracțiuni. Prin urmare, se poate concluziona că acesta este un

¹Decizia C-107/23 din 24 iulie 2023, *op. cit.* paragraf 125 - <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=275761&pageIndex=0&doclang=ro&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3492714>;

² *Ibidem*, paragraf 137;

³ George Antoniu, *Legea penală română în condițiile postaderării*, Revista de Drept Penal nr. 2/2008, p. 9 și urm

⁴ Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/>, p.2, [Revista Universul Juridic](#) Revistă lunară de doctrină și jurisprudență |

⁵ Ioan Tanoviceanu, *Curs de drept penal, Volumul II*, București, 1912, Atelierele Grafice Socec & Co, Societate pe acțiuni, pag., 520.

beneficiu, nemeritat, de care au profitat, și încă mai profită, atât persoane care au procese pe rol cât și persoane care se află în executarea unor pedepse privative de libertate¹.

Bibliografia

Decision C-107/23 of 24 July 2023 of the Court of Justice of the European Union - Grand Chamber

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=275761&pageIndex=0&doClang=ro&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3492714>;

Decision no. 1.470/2011 on the exception of unconstitutionality of the provisions of art. 320¹ paragraph 1 of the Code of Criminal Procedure, Constitutional Court of Romania, Published in the Official Gazette of Romania no. 853 of 2 December 2011 and Decision no. 1483/2011 on the exception of unconstitutionality of the provisions of art. 320¹ paragraph 1 of the Code of Criminal Procedure, Constitutional Court of Romania, Published in the Official Gazette of Romania no. of Romania no. 853 of December 2, 2011 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/133358>;

Decision no. 10/29.03.2017 pronounced by the High Court of Cassation and Justice - Panel for resolving certain legal issues in criminal matters, Published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 392/25.05.2017;

Decision no. 297/26.04.2018 pronounced by the Constitutional Court of Romania, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 518 of June 25, 2018 - <https://dorin.ciuncan.com> and https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf;

Decision no. 297/26.04.2018 pronounced by the Constitutional Court of Romania, op. cit. - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/07/Decizie_297_2018.pdf;

Decision no. 358/26.05.2022 pronounced by the Constitutional Court of Romania, published in the Official Journal of Romania, Part I, no. 565 of June 9, 2022 - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2022/06/Decizie_358_2022.pdf;

Decision no. 358/26.05.2022 pronounced by the Constitutional Court of Romania, op. cit. - https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2022/06/Decizie_358_2022.pdf. Emergency Ordinance no. 71/30.05.2022 issued by the Government of Romania, amending art. 155 para. (1) of Law no. 286/2009, Published in the Official Gazette of Romania no. 531/30.05.2022 - <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/255795>.

Decision no. 43/29.05.2023 pronounced by the High Court of Cassation and Justice - Panel for resolving certain legal issues, Published in the Official Gazette of Romania no. of Romania, Part I of 29.05.2023 - <https://www.iccj.ro/2023/07/17/decizia-nr-43-din-29-mai-2023/>;

Decision no. 67/2022, High Court of Cassation and Justice - Panel for resolving certain legal issues, Published in the Official Journal of Romania, Part I no. 1141 of 28 November 2022 - <https://www.iccj.ro/2022/11/29/decizia-nr-67-din-25-octombrie-2022/> și <http://www.monitoruljuridic.ro/act/decizia-nr-67-din-25-octombrie-2022-referitoare-la-interpretarea-art-426-lit-b-din-codul-de-procedur-penal-art-155-alin-1-din-codul-penal-261709.html>;

George Antoniu, Tudorel Toader; *Explicațiile noului Cod penal/ Explanations of the new Criminal Code, Vol. II*, București 2015, Editura Universul Juridic,

George Antoniu, *Legea penală română în condițiile postaderării/ Romanian criminal law in post-accession conditions*, Revista de Drept Penal/ Criminal Law Magazine nr. 2/2008, p. 9 și urm

George Antoniu, *Tratat de drept penal/ Criminal law treaty*, vol. I, Ed. Universul Juridic, 2015, pp. 326-327;

¹ OUG nr. 71/30.05.2022, op. cit. - <https://www.clujust.ro/explicatiile-mj-cu-privire-la-hotararea-cjue-privind-prescriptia-raspunderii-penale/>;

Ion Ifrim, *Legea penală mai favorabilă (mitior lex) se aplică și prescripției? O soluție de compromise/ Does the more favorable criminal law (mitior lex) also apply to prescription? A compromise solution* <https://revista.universuljuridic.ro/legea-penala-mai-favorabila-mitior-lex-se-aplica-si-prescriptiei-o-solutie-de-compromis/> *Revista Universul Juridic* *Revistă lunară de doctrină și jurisprudență* |

Ion Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală, Vol. III/ Treatise on Criminal Law and Procedure, Vol. III*, București, 1912, Curierul Judiciar, societate anonimă pe acțiuni, pag. 739

Law no. 286/2009 on the Criminal Code, published in the Official Journal of Romania, Part I, no. 510 of 24 July 2009, with subsequent amendments and supplements <https://dorin.ciuncan.com/?s=art.+153+cod+penal;>

Vintilă Dongoroz, *Tratat de drept penal/ Criminal law treaty*, București, 1939.